

Az alkalmazotti munka szerepéről

Szocialista fejlődésünk társadalmi szerkezetében sajátos helyet foglalnak el az alkalmazottak. Az egyik sajátosság az, hogy fokozódó jelentőségük csak az utóbbi években hívta fel a figyelmet helyzetük, fejlődésük tudományos vizsgálatára. A Társadalmi Szemle 1980 májusi számának egyik tanulmányában a következőket olvassuk: „Az alkalmazottak kategóriája és helyzete ma még koránt sincs tisztázva. Újabb — például az 1972-es alkotmányban, a XI. kongresszus dokumentumaiban — így nevezik a szellemi dolgozókat nem értelmiségi réteget, az általában középszkolai végzettségű, többnyire irodai vagy hasonló szellemi munkát végzők elég nagy és heterogén csoportját.” Egy részüket a munkásszálhoz, más részüket a tsz-parasztsághoz sorolják. „A többiek az állami és szövetkezeti vállalatoknál, intézményeknél, hivatalokban végzik nagyon vegyes, ám nélkülözhetetlen munkájukat, kisebb-nagyobb mélyságban mind a közvetlen termelő fizikai munkától, mind a vezető és irányító, illetve alkotó, kutató, győztető, nevelő stb. értelmiségi munkától.

Egységes elnevezésük, az „alkalmazott”, eléggé félrekerült, hiszen ez csak azt jelenti, hogy alkalmazásban állnak, ebben viszont azonosak a felnevelt lakosság többségével. Az idézett munka így folytatja megállapításait: „Hipotetikusán mégis úgy fogalmazhatunk, hogy az alkalmazottak körében mind világosabban különíthető el egymástól két nagy csoport. Az egyik a jelentékeny fizikai munkát is végzők csoportja (géplők, gépi könyvelők stb.), akiknek tevékenysége a munkások tevékenységéhez áll közelebb. A másik csoportot a betanított értelmiségnek tekinthetjük, akiknek rutinszerű, ismétlődő, többnyire egyszerű szellemi tevékenységből áll a munkája. A két csoport természetesen az alkalmazottak pólusait testesíti meg, amelyek között az átmeneti képződmények különböző fajtáival találkozhatunk.”

Alapvető: helyük a munkamegosztásban

A Csongrád megyében élő alkalmazottak helyzetével a közelmúltban átfogóan foglalkozott a megyei és a szegedi városi pártbizottság együttes ülése. Az üléstől kiadott közlemény „Az alkalmazottak helyzetéről, a körükben végzendő politikai munka feladatairól” lapunk március 27-i számában jelent meg. (A Szerk.) Egyes csoportjainak munkáját, társadalmi helyzetét azonban különböző, más témakörökönél már vizsgáltuk. Gondolunk itt a munkásság, a parasztság, az értelmiség helyzetét elemző anyagokra éppúgy, mint a tudomány-, az egészségügyi, a művelődés vagy a jogpolitikai munka áttekintésére. A mostani elemzés tehát bizonyos értelemben politikai szintézisre törekedik. Alapként e csoportokat a társadalmi munkamegosztásban betöltött helyét tekintjük, hiszen minden egyéb körülhatárolás majdhozynem lehetetlen. Célunk élet- és munkakörülményeikről, szakmai-közéleti tevékenységükről, a pártban vezetett munkájukról reális kép kialakítása, az előrevívő törekvések erősítése, a negatívumok visszaszorítása.

Az elemzés és a munka szempontjából vannak stabil politikai támpontjaink, így mindenekelőtt az MSZMP XII. kongresszusának határozata, amely kimondja: „A termelésben és az igazgatásban foglalkoztatott alkalmazottak nagyobb felelősséggel és hozzáértéssel végzik munkájukat. Létszámuk a valószínű szükségletnél gyorsabban nőtt, az egyes szakterületek közti megoszlásuk is aránytalan. Ezen a munka és a szervezeti egyszerűsítésével, a társadalmi ellenőrzés fokozásával, a bürokrácia visszaszorításával kell változtatni. Több figyelmet kell fordítani az alkalmazottak politikai felkészültségére, szakmai ismereteinek növelésére.” Mindezt annak tudatában kell lennünk, hogy társadalmunkban végbemegy az osztályok és a rétegek, a fizikai és a szellemi munka, a város és a falu közeledése. Az is ismeretes, hogy a mezőgazdasági ipari jellegű növekedése éppúgy befolyásolja az

alkalmazotti munkát, mint a második gazdaság intenzív megjelenése. Emellett az alkalmazotti kategória is állandóan változik.

Az alkalmazottak két csoportjáról

Egy sajátos megközelítés alapján az alkalmazottakat két csoportra lehet osztani. Az egyik az irodai, a „papírmunkát” is végzők, a másik az ezen kívülálló csoportja. Ez elsősorban a munkamegosztásban betöltött hely és kevésbé a fizikai-szellemi munka jellege, vagy valamilyen „fontosság” szerinti csoportosítás.

Hazánkban az adminisztrációs munka lényegesen nagyobb létszámot foglalkoztat, mint amennyit gazdasági-társadalmi fejlődésünk feltétlenül nélkülözhetetlennek tarthatna. Az adminisztrációt végzők nagy száma azonban csak általában igaz: a belső szerkezetben jelentős differenciáltság érvényesül. Az irodai adminisztráció csökkentését időnként általános létszámstoppal, illetve „leépítéssel” is igyekszünk elérni. Ez általában hoz ugyan számszerű eredményeket, meg kell azonban mondanunk, hogy a konkrét hatékonyság eléréséhez mélyebb vizsgálatok szükségesek.

Mire gondolunk? A vállalati, intézményi adminisztrációt is végzők létszámának csökkenése olyan körülmények között, amikor a feladatok változatlanok maradnak, óhatatlanul azal járhat, hogy az alkalmazotti feladatok az értelmiség tennivalói közé kerülnek. Manapság a műszaki értelmiségiek gyakran panaszkodnak, hogy munkaidőjük jelentős részét olyan tevékenység köti le, amelyhez nem szükséges az egyetemi diploma. Valószínű tehát, hogy az alkalmazotti tennivalók ellátására is fordítani kell idejükből.

De más példákat is hozhatunk. Miközben a magyar jogszabályok mintegy tíz százaléka az oktatásügyet érinti, az iskolában nagyon szerény mértékben alakult ki a szükséges adminisztrációs apparátus. Ebből az következik, hogy az iskola igazgatója — akinek oktatáspolitikai, pedagógiai irányítónak kell lenni — adminisztratív, a tanárok is gépelgetik a kötelező ügyiratokat. Ez viszont óhatatlanul csökkentti azt az időt, amelyet a más által el nem végezhető oktató-nevelő munka tölthet igényel. A jövő útja ez esetben valószínűleg nem az adminisztratív létszám növelése, hanem a bürokratikus feladatok csökkentése lesz, amint erre a Központi Bizottság 1982. április 7-i határozata is utal, mely szerint „A közoktatás irányításában meg kell szüntetni a túlszabályozó, a pedagógiai munkát is államigazgatási módszerekkel irányító munkastílust... Az igazgatók adminisztratív, bürokratikus terheit csökkentésével érdemből kell tenni pedagógiai irányító munkájukat... elsősorban ezt a tevékenységüket kell értékelni az intézményvezető megbízatások megújításakor...”

De a párt-, a tanács-, a tömegszervezeti és -mozgalmi munkához is jelentős hozzájárulás az itt dolgozó alkalmazottak tevékenysége. E néhány példa is azt látszik indokolni, hogy nem általában nagy az irodai alkalmazotti létszám, hanem bizonyos területeken konkrétan, míg máshol jelentős ellátatlan feladatok maradnak — amint erre a XII. kongresszus megállapítása is utal. Ebből célszerűnek látszik az a következtetés, hogy az irodai munkát végzők feladatairányos elosztására, terhelésére kell törekedni, messzemenően figyelembe véve a gazdaságosági, hatékonysági és minőségi mutatókat.

Az alkalmazotti munka másik nagy területe — úgy is mondhatjuk — a nem közvetlen „papírhoz” kapcsolódó szolgáltatás. Ezzel összefüggésben már pozitívabb a társadalmi közvélemény és homógiább is. Hiszen az emberek tapasztalják, hogy az eleveendő és jó egészségügyi szakdolgozó ugyanúgy nélkülözhetetlen az eredményes gyógyító-megelőző munkához, mint a szükséges számú és jó orvos. Jelenleg e területen az optimálisnál kevesebb a ségederők száma, amiből az következik, hogy az így ellátatlan feladat az orvosokra, illetve a többi szakdolgozóra hárul.

A tudományos kutatás eredményessége is nem ritkán múlik a ségederők létszámán, szakmai felkészültségén, lelkiismeretességén. Elsősorban a humán tudományokkal foglalkozó egyetemi szinteken különösen kevés a ségederők.

A másodfokú automatizálás, a számítógépek tömeges elterjedése növeli a gépezet és a perforátor alkalmazottak számát. A szolgáltató jellegű alkalmazotti munka szerepe és jelentősége növekszik, és valószínű, hogy az itt dolgozók létszáma is emelkedni fog a gazdasági-társadalmi fejlődés előrehaladásával. Ebben ezért nagyon lényeges, hogy e pályák társadalmi rangját is a végzeti munka minősége határozza meg.

Erősödő szocialista vonások

Az alkalmazottak elismerik a munkásszál vezető szerepét, a munkáspárt szövevény jelentőségét, ugyanakkor a fizikai dolgozók időnként megkérdőjelezik az alkalmazottak, elsősorban az irodaiak munkájának fontosságát. Márpedig a szerepük a termelés ágazatokban is növekszik, hiszen az anyagbeszerző, a munkaszervező jelentősége erősödik a gazdaságos termelés szembontásából. Előfordul ugyanakkor, hogy a munkások és az alkalmazottak nem ismerik kellően egymás munkáját, és ebből is adódnak félreértések. A munkás egy-egy hiányosságát könnyebben és „beszélytelenebbül” vonja kérdőre az alkalmazottat, az irodást, mint esetleg a vezetőt. Találkozunk olyan nézetekkel is, hogy a munkásszál, a parasztság és az értelmiség meg kell becsülni, az alkalmazottakra meg „szükség van”, ezért időnként a „megtart” kategóriában érik megakad. Az ilyen nézetek természetesen félreértések, és nem a reális társadalmiszemlélet születtei.

Az alkalmazottak általában jól ismerik a demokratikus fórumokat, azok feladatait, a lehetőségekkel azonban nem mindig élnek megfelelően. Társadalmi problémák iránti érzékenységük az átlagosnál nagyobb, sokirányban vállalkoznak társadalmi, közéleti munkát. A véleménynyilvánításban ugyanakkor esetenként visszafogottabbak, bár e téren is adódik kivétel. Az ötnapos munkahéttel kapcsolatos alkalmazotti fenntartások gyakori megfogalmazása kissé félrevezető volt a döntés fogadtatása megítélésénél.

Ami az alkalmazotti réteg körében folyó pártépitést illeti, ott szinkron van az alkalmazottak társadalmi belüli aránya és a pártban belüli számaránya között. Egyes területeken azonban különösen alacsony a szervezőtevéység, például az egészségügyi szakdolgozóknak mindössze 4-5 százaléka párttag. Csökkent az alkalmazottak számaránya a különböző testületekben is, a Hazafias Népfőrdő kivételével. Természetes dolog, hogy itt sem lehet mechanikusan követni bizonyos számszerű mutatókat, a tendenciát azonban vizsgálni szükséges.

A jövőben — folytatva az eddigi munkát — többet kell tenni az alkalmazottak szakmai-politikai képzése és továbbképzése érdekében is, hiszen munkájuk hatása jelentős a társadalmi közéletre, az állampolgárnak a politikáról alkotott véleményére. Elsősorban az alkalmazottakat képző, vagy őket is képző középfokú intézményekre vár jelentős feladat, az utánpótlás nevelése területén, hiszen erre a csoportra is jellemző, hogy utánpótlását főleg az ifjúság sorából meríti. Szükséges gondoskodni arról is, hogy az alkalmazottak munkájáról reálisabb legyen a társadalmi közvélemény, hozzátevé, hogy ez döntő mértékben rajtuk is — munkájukon, magatartásukon — múlik. Tekintettel arra, hogy sorakban a nők számaránya magasabb, az alkalmazottak körében végzett munka bizonyos szempontból nőpolitikai tevékenység is.

Az alkalmazottak helyzetét elemző tudományos vizsgálataok elindultak. Ezekben országosan is jelentős feladatokkal foglalkoznak társadalomtudományi műhelyeink, elsősorban a József Attila Tudományegyetem marxizmus-leninizmus tanácsai. Kutatásaik eddigi eredményei éppúgy segítettek a területi dokumentumok elkészítését, mint a megyei és a szegedi városi pártbizottságok tagjainak tapasztalatgyűjtő, elemző munkái. Joggal hitetjük, hogy a politika és a tudomány cselekvő együttműködése alkotóan hozzájárul e fontos társadalmi réteg helyzetének mind mélyebb megismeréséhez. A körükben folytatandó szakmai-politikai munka hatékonyságának növeléséhez.

KONCZ JÁNOS

Katona Judit

Változatok egy témára

Asperján Györgynek

Mi értjük egymást régi cinkosok: az árva és a vonaton felejtett, vasszörny szájában polyás-rémület. Csak összenézünk s tejfogunk vacog és átkozódva összerenzenünk, mint tetten ért és ütlegelt gyerek. Oly régi cinkosok vagyunk. Ki érti meg? Voltál kihűlt örömök halottmosója, költögettem holt anyám, szikkozódva. Felvállaltak asszonyok, tán szerettek, de nekünk az egyetlen, hűtlen-hű, régi kellett. Lelkünkhez Jézus nem hajlott és a gének is megtagadtak. Kivetett otthon, bársöny-anyaod, mentünk ezekkel mindenütt elől. Csak összenézünk, Ordíts jó nagyot! Rúgtál zárt ajtót, vertél ablakot. Kívül rekedtél, nem maradt remény, hisz árvább voltál nálam s nálad én. Csak összenézünk s kavicsként üt a bánat: könnyed madár viszi fészkebe esőpp fiának.

Domján Gábor

Köszöntő

Es itt mondom el, volt egy különös álmom; köszöntőt olvastam fel abból az alkalmából, hogy feljutottunk a bajnokságba, lehetett az egész vagy másfél oldal unnepléves, szomorú és csöndes lármá, mely ritkaságombá meg ilyenkor, szóval, ha feljut valamely csapat a bajnokságba, s mikor rövid beszédem végéhez ért, a bücsüképen egy papírtékeres jelent meg fölgymántengelyezve, indításra várva, melyet nyilván tele kellett volna még beszélnem, meg kellett volna írnom hiánytalanul, nem kacsingatva előre-hátra, annál is inkább, mert nem akármilyen papírtékeres volt, lehetett az vagy másfél mázsa.

Az ünnepi könyvhét kiadványai

Az ünnepi könyvhéten ismét több kötettel jelentkez a *Magvető Kiadó* indította *Gondolkodó magyarok* című sorozat. Ha a legújabb, megjelenésre váró füzeteket kronológikusan sorrendbe állítjuk, négy évszázadból mérhetünk példákat, s olvashatunk ma is érvényes gondolatokat, gondolat. Ország-alapító István királyunk fiának, fiához írta intelmeit. Ebben az országias, az erkölcsi magatartás általa követhetőnek ítélt példait írta vagy íratta meg. Csak egyet idézzünk (latinul): „sis honestus” — mivel így íródott. Ertekies szemügyre venni fordításait: 1808: „légy ember becsülő”, 1896: „légy tisztességűd” — ma talán „légy becsületes” lenne a legmegfelelőbb tolmácsolása. *István királyunk az Intelmekben* korán elhunyt fiát, Imrét, mindenekelőtt bölcsességre, józanságra, határozottságra, s a viszonyok pontos ismeretére oktatja; intelmet ma sem évültek el...

1795. május 20-án a hagyomány szerint — *Csokonai Vitéz Mihály* is ott volt a *Vérmezőn Martiánovics Ignácék* kivégzésén, élményeit le is jegyezte. Ez az útja meghatározó volt életében: „Egy népet nem a testi halálóság, hanem a közös múlt, a hasonló gond, az egy haza lévegője egyesít, s kellett volna a mágisztrátus választ el egy más múltú és más jelenű néptől” — írta, s a „Ki a magyar?” kérdésre így felelt: „Magyar énelőttem az, aki nem bírja beszédet intézett a tihuló ifjúsághoz, kifejtve benne nézeteit a szabadságról, az erkölcsről, egy szóval az élet haddal forgatható.